

BIBLIOTEKA
SHËTETIT

814-32
291

PETRAQ ZOTO

KUMBIMI

I NJE
KRISME

TREGIME

814-32

291

PETRAQ ZOTO

KUMBIMI I NJË KRISME

Tregime

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

NË PRANVERËN E HERSHME

Vangjo Leli u gdhi i sëmurë. Balli i digjej zjarr, kurrizin ia përshkonin mornica të ftohta. Hera-herës dalldisej në kllapi e atëherë i bëhej se e rrëmbenin valë të trubullta e të furishme, por, për çudi, zemrën e ndiente të qetë. Pastaj, në vend që ta përplasnin diku, siç kishin marrë rrokullimën, dallgët zhurmëmëdha e përkundnin sikur donin ta merrnin me të mirë. Papritur uji kthjellohej e valëzat kaltëroshe pllaquriteshin pas këmbëve të tij.

Tërë mëngjesin po luhatej në përfytyrime të mjegullta e aq të ndryshme që këmbeshin aty për aty. Në një çast qartësie dëgjoi një çuçurisje pranë vatrës.

«Ku e kam dëgjuar këtë zë? I kujt është ky zë?» përpiqej ta gjente me mend pa i hapur sytë. Rrinte ashtu si në gjumë, se nuk ia kishte qejfi të tërhiqte vëmendjen e biseduesve, meqenëse provonte bezdi të madhe tek fliste nga pozitat e të sëmurit që të gjithë e shohin si fëmijë a si të rëgjuar, gjë që është edhe më keq.

I zuri veshi se zëri i njohur fliste pikërisht për të dhe kërkëria e ndihmoi të kapte tërë sa thuheshin.

— Po djali ç'paska kështu? — pyeti zëri.

— Sonte s'fjeti tërë natën e natës. Duket se ka marrë një të ftohtë të mirë — u përgjigj babai i Vangjos.

— Ç'të bëjnë. Gjithë ditë kala qafë çupat e botës nëpër lumë!

— Si the?

— S'e ditke, a? E kam parë vetë xhesa herë. I kapërcën çupat me kurriz në lumin e madh.

— Pizevengu!

— Djalurçinë hesapi, i zien gjaku dhe, ku je, o lumë!

— Pizevengu!

Një heshtje e shkurtër. Dëgjohej shkoqur tringëllima e tespiheve prej qelibari të Ganos, zërin e të cilit tanimë Vangjoja e kishte përcaktuar.

— Djali s'ka faj, Loni. Këta po e prishin rininë, e sheh ti apo jo. U japin të drejta, i lënë të harbojnë poshtë e përpjetë sa të duan e si të duan dhe kjo po dihet përse...

— Hm!...

— U bëhet vonë atyre! Ti e di si e ke rritur. Ja, merr një sëmundje kësisoj dhe të rruat pastaj... Po do zoti e shërohet shpejt.

«Si e vërtit, qeni!» tha me vete Vangjoja shumë i fyer që i përdhosej ai përfytyrim i lidhur me ndjenja të ngrohta e të ëmbla...

— Vangjo, shelgu s'qenka, do ta ketë marrë lumi — tha Rita. Shelgu që bënte punën e urës, s'ishte më aty. Uji që i pastër e aq i tejdukshëm, saqë fiçorët në shtratin e lumit ngjanin me ca mozaikë plot reflektime të buta, që krijonte valëzimi i ujit në sipërfaqe.

Vangjoja brodhi sytë tatëpjetë rrjedhës së lumit

dhe, si u bind që aty rrotull nuk kishte asnjë mënyrë tjetër kalimi, hoqi opingat e çorapet e i përveshi pantallonat deri në gju. Rita ndoqi shembullin e tij. Me gishtat e ngrirë nga të ftohtët mundohej më kot të zgjidhte këpucët me qafa. Vangjos iu dhims e tha si me shaka:

— Hajde të të marr në kurriz kalakic!

— Vërtet?... S'e ke keq!

Ai nuk e priste këtë pranim, ndaj dhe ia kishte thënë me shaka. Pak më vonë, kur çapitej në ujën brisk të ftohtë, ndjeu t'i rrihte zemra me forcë. Valëzat si hithra ia përcëllonin këmbët. Dy-tri kaçurrela të butë e një frymëmarrje të ngrohtë i ndiente në qafë si një fllad përkëdhelës. Çapitej ngadalë, shumë i vëmendshëm. Rita i tendoste këmbët anash e përpigjej ta mbante frymën pezull; kështu i dukej se bëhej më e lehtë.

Ja bregu. Vangjoja u kthye me shpinë nga bregu që vajza të kërcente. Ajo kërceu, por s'e mbajti dot ekuilibrin e u kap me duar pas qafës së tij. Të hutuar u panë sy ndër sy. Vajza qeshi e kërkoi të falur. Ai u ul e rrekej të fshinte këmbët e skuqura me shami, por ajo u qull menjëherë. Gati në mënyrë të pavetëdijshme Rita hoqi shallin e ia zgjati atij.

— Fshiji me këtë.

— Je në vete?

— Fshiji. Tani u nxeha e s'ka ç'më duhet. Le që...

Një psherëtimë e lehtë e të atit ia largoi përftyrimin e këndshëm. Dy burrat që tymosnin duhan pranë vatrës, e kishin ndërruar bisedën.

S'e dije ti? Dje e mësova edhe unë. Kështu, o, posi. E dëndën brenda të gjorin. Paratë, o shpirtin. «S'kam, ato që kisha jua dhashë», thoshte. Po kush ia vinte veshin se! Paratë, o shpirtin! Për të pasur,

ka, është i krimbur në verdhushka ai, po s'i rrëfen. Fundi i fundit përse t'i rrëfejë? Borxhin s'ua ka, de!

— Jo, more! Demek kështu...

— Ku të pyesin këta, ore! Të ka rënë bretku gjer e ke vënë atë çikë mall e gjë, ke harxhuar qimet e kokës, e sheh ti apo jo, po po një t'iu shkrepur ndonjërit dhe, le që malli të shkon xhaba, për dhjamë qeni, po pëson edhe dreqin. Në paç gjë, Loni, ua bëj dermanin, murosi, e sheh ti apo jo...

— S'kam nga ato unë.

— Ti e di. Unë, si mik, të dua të mirën, pa të them.

— Faleminderit, po...

— Unë për veten time, or mik, si lepuri rri, natë a ditë qoftë. A, në të gënjen mendja me këtë beribatin ty...

— Ama, llaf!

— S'u zihet besë këtyre, qena që hanë të zotin këta. Trubullojnë ujin këta. Dhe e trubullojnë atje ku është i cekët që të duket më i thellë. E sheh ti apo jo!

Një rufisje e fortë. Tespihet venin e vinin.

Vangjo Leli rrinte i ngrehur. Bisedë me interes kjo dhe deshi të mos i shpëtonte asnjë fjalë. Ia cingëriste nervat ai zakoni i pështirë i Ganos që, kur vinte fjala për ndonjë gjë, e cila kishte të bënte me interesin e tij, në çdo pauzë fërshëllente nëpër dhembë sikur rufiste kafenë.

Vangjon s'po e mbante vendi. I bëhej se në dhomë kishte diçka të ndyrë e të qelbur që kutërbonte. Ia shtonte inatin edhe i ati. Përse ia zgjatte këtij masakrai? Nuk e njihte vallë? Apo edhe ai...

Ky qe vetëm një dyshim i vogël, të cilin ai po e ndiqte zemërdredhur.

— Epo, luftë është kjo — tha papritur i ati.

— Po... ti e ke mirë; lufta, e shikon ti apo jo, s'ka mbaruar akoma — e pasoi Ganoja. — Ama dëgjo këtu, kur vjen lumi, vala e parë rrëmben ç'gjen përpara. Më tej, kush ka mend, di edhe t'i ruhet.

— Lufta si luftë.

Vangjo Lelin sikur e kafshoi diçka në zemër. Nuk e kishte kapërcyer dot hendekun në kohën e luftës, nuk kishte dalë partizan. I ati që shkaktari kryesor dhe ai i kishte vënë një pikëpyetje dhe mëria e mbante disi larg tij.

Kur që bërë gati të shkonte në mal, i ati i ishte afruar i hakërruar:

— Ç'ke ndër mend të bësh ti, more?

— Hiç, ja...

— Ç'është kjo «Hiç, ja»? Po tët ëmë pse e ke bërë të qajë?

— Unë do të vete partizan!

— Bre, bre!

— Do të bëhem partizan, thashë!

Pohimi që i prerë e i ati aty për aty e kishte ndërruar taktikën.

— Dëgjo, bir, s'je bërë për partizan ti. Si të rritesh edhe ca, po, mund të dalësh.

— S'qenkam bërë! Po Gaqi me Tirkën?

— U mori koka erë atyre. Ç'varesh nga ata ti? Ata mund të hidhen në një pellg me ujë, do të hidhesh ti? Pastaj ata, mor djalë, s'kanë me nder as brekë... Ata ku është t'i veshin e t'i ushqejnë badiava... Kurse ne xheç kemi, edhe për vete, edhe për partizanët. Edhe ne i ndihmojmë... Po ti, ti je i vogël!...

Nuk që e mundur ta kujtonte këtë e të mos rrëqethej nga inati. Që s'e kishte lënë i ati, kjo që një

pengesë që s'e justifikonte aspak. As që kishte qenë i vogël... Dhe tani, në punët e terrenit, për të cilat ish-partizanët thoshin vetë se nuk qenë më pak të lehta se lufta në mal, ai ishte dhënë i tëri me mish e me shpirt, s'e kursente veten e s'ndiente të lodhur.

Biseda pranë vatrës që ndërruar rishtazi. Ajo po vërtitej në strumbullarin e saj. Se çdo bidesë e ka një strumbullar.

— Kështu po. Robtohu ti, xhan i vëllait, sfilitu natë e ditë për atë mall e gjë, papo vjen një djalurçinë si po ky karafili yt dhe...

«Këtu e paske, skile! He, djalurçinë, thotë. Se nuk të ndriti e s'ka për të të ndritur kurrë më!» tha me vete Vangjo Leli.

...Atë ditë kur shkonte me Ritën në fshatin përtej lumit, që drekëherë. Bari sapo kishte mugulluar anës së mezhdave. Tek-tuk verdhonte ndonjë agulice. Një fshatar kishte nxjerrë dhentë në një kodër dhe, ndërsa ato çepkatnin fijet e porsambira të barit, apo ndonjë mbeturinë të thatë, ai këndonte. Dy të rinjtë baritnin pranë e pranë. Djaloshit i kishte ardhur gjuha e jepte e merrte për t'i bërë të qartë asaj se si duhej vepruar për detyrën që u kishin ngarkuar. Mirë do të që të ishin të dy në një vend, por kjo varez nga tjetërkush. Ecnin e bisedonin e s'e vunë re që kishin arritur në fshat.

— Vangjo Leli e Rita! Mama, Vangjo Leli e Rita!
— thirrën të gëzuar dy fëmijë.

Një grua doli te pragu i derës.

— Hyni e merrni një zjarr. Pranvera erdhi, po akoma është ftohtë e të than thëllimi. Fëmijët tani, siç e shihni, ju njohin e përgjërohen për ju.

Të rinjtë s'e bënë të gjatë. Në dhomë gjetën ngrohtësi e gëzim, po varfëria nxirrte krye kudo:

Kutërbonte erë armeje e preshi, veshjet e fëmijëve
arnë mbi arnë.

— Të lirë jemi, zotër të vetes jemi. Zemrën e
kemi llagar e të ngrohtë, trurin të freskët e krahët të
fortë. Kur i ke këto, të tjerat nuk vonojnë. Dhe ne
do t'i sigurojmë e do t'i kemi me të tepërt — tha
Vangjo Leli sikur fliste në mbledhje.

— Këto hëpërhtë i kanë ata që i kishin — tha
gruaja.

— Do t'ua marrim.

— Po t'ua gjejmë e po të na i lënë. Se ata dinë
edhe të shtiren, edhe të fshehin. Ec e ia gjej këmbët
Ganos, llafi që vjen.

— Ganos?!

— E, e, si të duket ai, s'ta mbush syrin? Finok i
madh ai lumëzi. Hiqet i këputur më keq se ne. Thotë
se e shkatërroi lufta. «Ne, që xheç kishim, e patëm
më pisk. Ecë e jakë partizanët, pa edhe ata... të tjerët.
Nxir nga shtëpia e mos fut asgjë, domosdo që bëhesh
grijë.» Kështu thotë.

— Dhe s'ka, thua ti?

— Ai?! E po mirë!

Djalin s'e nxinte vendi e u ngrit. Ashtu bëri
edhe shoqja e tij. Deri diku ecën në heshtje, secili
duke u menduar.

— Grua e varfër, po sa e mençur e sa e mirë
— tha Rita. — Si të mos përpiqesh për njerëz të
tillë, Vangjo! Nuk është e mundur të kursehesh,
shpirtin të japësh, është pak. Është kërkesë e natyr-
shme, e kërkon koha që ne të bëjmë çmos për ta.

Djaloshi ngazëlleu. Kënaqej sa s'bëhej kur dë-
gjonte fjalë prej revolucionareje në gojën e saj.

Më tej u ndanë. Kishin vajtur në atë fshat me
një detyrë të posaçme: Në tërë rrethin bëhej aksion

për t'ua marrë drithin e tepërt të pasurve. Vangjo Leli ishte caktuar te Ganiu, Rita te një tjetër. Vangjoja e njihte këtë Ganon. I ati kishte të shkuar me të.

Aksioni që përgatitur me kujdes e që vendosur që të kryhej kudo njëherësh për të mënjeluar shpërdorimet e fshehjet. Megjithatë, kur vajti Vangjo Leli te Ganiu, vuri re se ky e kishte nuhatur këtë punë.

— Ty të paska rënë llotaria, mor djalë? Po hajde, hajde, urdhëro! E sheh ti apo jo, na paskan dërguar Vangjon e xha Lonit tonë. Ne me tët atë... ja, ashtu, na janë puqur huqet. Se kemi qenë tërë jetën njerëz të punës, as të sherrit, as të ulafit. Ndjaj dhe s'ia kemi varur kokën asnjëri. E sheh ti apo jo..

Vangjoja u bëri bisht këtyre bisedave, të cilat sikur ia lidhnin duart. Kur e ftuan të ulej e të pinte një kafe a një raki, ai tha me seriozitet:

— Unë kam ardhur me punë. Dua të di sa bereqet të tepërt keni. Të më tregoni drejt, ka familje që vuajnë për bukë.

— Po tek yt atë do të vejë njeri për këtë punë? Djali e pa me inat.

— Se njësoj jemi, o djali i xha Lonit. Na dinë buall dynjaja, e sheh ti apo jo. Një takëm, or bir, janë të paasëll, kanë vuajtur e do të vuajnë ata, se qesen e kanë të vogël, oreksin të madh e punën të paktë. Këta, që the ti, kërkojnë hise edhe atje ku ty e mua s'na shkon ndër mend kurrën e kurrës. Po njeriut i dhimbset për njerinë dhe... mirë bëni edhe ju që çalltisni për ta...

Pastaj e shpuri te hambarët.

— Na sillni një pishë, moj gra! Hambarë të mëdhenj, o djali i xha Lonit, ama shkoi e vate ajo